

“OSVRT NA STRUKTURIRANJE KATEHETSKE METODIKE”

U nizu susreta i rasprava o religijskoj kulturi i vjeronauku u školi, što posljednjih mjeseci pobuđuje posebno zanimanje, održan je, 12. studenog, u “Katehetskome salezijanskom centru”, studijski susret pod gornjim naslovom, u organizaciji Sekcije za metodiku “OOUR-a Pedagogijske znanosti” Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Katehetskog salezijanskog centra, prigodom njegove “promocije u znanstvenoistraživačku instituciju”.

Sudjelovali su istaknuti metodičari i didaktičari te zauzeti djelatnici na ovom području: J. Marinković, A. Bežen, D. Rosandić, N. Kujundžić, N. Pastuović, V. Poljak, I. Biondić, V. Spajić-Vrkaš, Markovac, A. Sović, A. Vukasović, J. Baričević, M. Pranjić...

Uvodnu riječ i čestitku “promoviranoj znanstvenoistraživačkoj instituciji” izrazio je *dr. Ivo Biondić*. Podulje predavanje (20 str.), pod naslovom “SUVREMENO STRUKTURIRANJE KATEHETSKE/VJERONAUCNE METODIKE” održao je *Marko Pranjić*. Nakon toga razvila se plodna rasprava iz koje ovdje donosimo sažetak pitanja i problema terminološkog, semantičkog, relacijskog i sadržajnog karaktera. Misli su zabilježene prema magnetofonskom zapisu i pismenim bilješkama. Nastojao sam sačuvati jezik, duh i same termine, iako nisu stavljeni u navodnike, no svakako će se lako prepoznati. Zato interventi nisu frizirani, iako to otkriva izvjesnu neujednačenost termina i pogleda.

Diskusiju je započeo *J. Baričević* naglašavajući važnost terminološke jasnoće i dosljednosti u uporabi pojmova: kateheza i vjeronauk, religijski odgoj i obrazovanje, katehetika i religijska pedagogija, metodika i metodologija, zalažući se za poštivanje dostignutih rezultata na našem području te za inkulturacijski i multikulturalni pristup.

A. Sović podržava ovu liniju i proširuje raspravu semantičkim određenjem navedenih problema.

J. Marinković pita u kakvom odnosu stoje metodike različitih znanstvenih disciplina? Smatra važnim razjasniti odnos katehetske metodike s drugim metodikama. Da li je katehetska metodika do te mjere “sui generis” da drugi metodičari nemaju što reći? A ako mi drugi metodičari možemo štogod reći gdje se susrećemo, a gdje se razilazimo? Koje su specifičnosti katehetske metodike? Baveći se - kaže - posebno metodikom filozofije mogu reći da ona ima dosta sličnosti s metodikom kateheze, a ta sličnost je da obje stvaraju sintezu shvaćanja o svijetu. Ima i dosta različitosti, jer jedna je sinteza filozofska a druga vjeronaučna. U kakvom su odnosu i kako se odnose s drugim metodikama, to je predmet rasprave.

J. Baričević uokviruje sada terminološka pitanja katehetske metodike u relacijska pitanja.

A. Bežen izražava mišljenje da je katehetska metodika u nekim stvarima otišla ispred drugih metodika, dok u nekim stvarima možda zaostaje za rješenjima koja su

postigle “svjetovne” metodike. Iz poznatih razloga, mi svjetovnjaci se sada susrećemo prvi put sa problemima katehetske metodike. Za nas bi bilo vrlo značajno imati prezentiranu baštinu katehetske metodike u nas - ako želimo dalje nastaviti ovu raspravu, a mislim da imamo puno razloga za to jer se vjeronauk uvodi u škole. Ono što se poslije rata događalo kod nas na tom području, moram reći iskreno, nama svjetovnjacima nije poznato. To nije zapisano ni u jednoj svjetovnoj pedagogiji ni u jednoj metodici. A to je baština metodike kao znanosti, jer metodika kao znanost je zajednička baština, bez obzira na konkretni sadržaj. Prema tome, mislim, da je jedan od zadataka ove znanstvene institucije, odnosno specifični doprinos vas katehetskih metodičara općem razvoju metodike, didaktike i pedagogije da nam kažete, koji je to znanstveni doprinos katehetske metodike. Koja je to njezina baština?

Ivo Biondić objašnjava da je predavač tako i koncipirao predavanje, ali zbog kratkoće vremena to je izostavljeno. No o tome svakako treba voditi računa.

D. Rosandić osnažava sve dosad iznesene prijedloge: smatra važnom terminološku problematiku i odnos katehetske/vjeronaučne metodike s drugim metodikama - interdisciplinarni odnos. Tvrdi da katehetska metodika očito s nekim metodikama intimnije korespondira, prije svega s metodikom filozofije i umjetnosti (ne samo književnosti nego i svih drugih umjetnosti koje imaju u sebi transcendentálnu dimenziju), i sigurno će pronaći s njima velike i ozbiljne dodirne točke. Što se tiče metodičke tradicije također je vrlo važno da vidimo da li se vjeronaučna metodika situira u nacionalno-kulturni prostor ili je ona po nekim svojim aspektima iznad toga prostora. Da vidimo, dakle, kako se ta metodička tradicija uključuje u naš duhovni, kulturni i znanstveni prostor.

Rosandić aktualizira još nekoliko pitanja. Na temelju, u predavanju uspostavljene paradigme, po kojoj se katehetska metodika određuje kao znanstvena disciplina, od ciljeva, sadržaja, naslovnika, izvoditelja, evaluacije, on postavlja pitanje određenja njezine predmetnosti. Valjalo bi, kaže, raspraviti temeljne kategorije na kojima ona počiva: to je pitanje što je vjera, što je vjernički odnos prema životu, što je kršćanski svjetonazor, i da li je uopće moguće konstituirati metodičku predmetnost gledano s aspekta sadržaja kao sustav informacija, činjenica, spoznaja, dakle, što je dostupno racionalnom, a što zapravo ide u sferu iracionalnog. Ako je to moguće definirati s gledišta sadržaja, onda će se iz toga zapravo izvoditi pitanje metoda.

Drugo vrlo značajno pitanje jest kako se u vjeronaučnoj nastavi odnosno odgoju i obrazovanju razvija vjernička senzibilnost, jer je ona pretpostavka za komunikaciju s primarnim sadržajima. Da li vjeronaučna metodika ima parametre kojima ona utvrđuje cilj i razvoj te senzibilnosti? I što je zapravo izmjerljivo u vjeronaučnom poučavanju? Da li je to sustav informacija koje odgajnik reproducira, ili su to stavovi i pogled na svijet? Na koji način će se pogled na svijet evaluirati? Ako je krajnji cilj vjerskog odgoja “živa, svjesna i djelotvorna vjera”, kako je navedeno u predavanju, kako će se to evaluirati? To je vrlo važno pitanje. Ukratko, smatram da je vrlo važno odrediti predmetnost katehetske metodike i s gledišta ciljeva i s gledišta sadržaja. Naravno, vjeronaučna me-

todika kao i svaka druga metodika, ne bavi se samo nastavom, nego svim oblicima odgojno-obrazovne djelatnosti. Da vidimo, dakle, koji su to sve pojavnici oblici koji mogu sudjelovati u vjerskom odgoju i obrazovanju.

Što se tiče pitanja odnosa katehetske i drugih metodika, imao sam nekoliko predavanja na Katehetskom institutu, o odnosu književnog i religioznog odgoja i obrazovanja, jer smo kolega Baričević i ja ustanovili da tu postoje određene dodirne točke, preklapanja, relacije, ali da postoje i vrlo ozbiljne razlike od terminologije do metodologije i epistemologije.

N. Kujundžić smatra da je osnovni zadatak ovog skupa strukturiranje jedne nove metodike i u tom smislu svi mi imamo što reći. Slažem se - veli on - s kolegom Beženom da je vjerska metodika i uopće religijska pedagogija na mnogim područjima učinila daleko veće, smjelije i progresivnije komunikacijske prodore od svjetovne pedagogije i pogotovo svjetovnih metodika. A to ima zahvaliti unutarnjoj slobodi mišljenja i djelovanja, što mi u svijetu nismo imali.

Upozorio bih ipak na značenje terminologije. Ovdje se često puta provlačio termin "naslovnik" u smislu odgojnog subjekta. To je "contradictio in terminis". Naslovnik je isto kao "recipijent", a recipijent je isto što i "objekt", a kad dođeš dotle, e onda si opet u Herbartovoj zamci. A vidjeli smo iz Markova izlaganja da je suština i uspješnost ove vjerske metodike da prilazi odgoju sa ravnopravnog dijaloga. Spomenio bih ovdje Szentmar-tonija koji piše o "vjerskoj odgojivosti", jer da toga nema, ja vas uvjeravam, da nikakva Crkva, nikakva kateheza i nikakve vještine ne bi mogle polučiti ništa. Rečeno je ovdje "supernatura supponit naturam", znači da je svakom čovjeku vjera dana, poklonjena, "in nuce", kao neka jezgra iz koje se treba razviti. A upravo je to uloga odgoja.

A. Vukasović upozorava na dvostruko značenje termina "metodika", jedno vezano uz predmet, drugo uz obrazovni rad i pita u kojoj je relaciji metodika odgojno-obrazovnog rada u odnosu na druge metodike i koliko korespondira jednoj općoj metodici?

Metodičar matematike prof. Markovac konstatira da je jedina moguća naša suradnja - jer mi smo metodičari različitih metodika - rad na zajedničkim elementima metodike, a ono posebno da prepustimo posebnim metodikama, da one rješavaju u domeni svojih interesa i mogućnosti. Mi ne možemo ovdje govoriti o katehetskoj metodici, ali možemo meritorno i stručno govoriti o problemima terminološke naravi, meni osobito drag i intrigantan zahvat, da se jedanput konačno pokušamo sporazumjeti o onom što pojedinim terminima nazivamo. Nije sporan neki termin, nego je bitno čega je on nosilac, koji je sadržaj njime označen. Jedan plodonosan rad bio je identificiranje svih zajedničkih elemenata koji spajaju sve metodike. Recimo, očito je da je jedan element koji spaja sve metodike odgojno-obrazovna aktivnost. Bez toga nema metodike. Drugo je to što će u jednoj metodici biti više naglašena odgojna aktivnost, kao na primjer u religiji odnosno vjerskoj nastavi, a u drugoj više obrazovno-racionalna kao na pr. u matematici, jeziku i slično. Zato bih želio da usmjerimo naš zajednički rad na ono što možemo i gdje je jedna perspektiva da nešto zajedno napravimo. A to su već rečene veze i odnosi između pojedinih metodika, i kad je riječ o struk-

turanju da u tom imamo neke zajedničke elemente koji su prisutni u svim metodikama.

M. Pranjić pojašnjava, na prije izrečene primjedbe, da je predavanje gradilo na crkvenim dokumentima, a s obzirom na terminologiju da treba težiti nekom konsenzusu ali i ostaviti izvjesni slobodni prostor jer ni sami termini ne iscrpljuju sav sadržaj. Što se tiče relacija treba zajedničko i posebno sagledati i vrednovati.

I. Biondić apelira na dostupnost koncilskih dokumenata o odgoju i obrazovanju, naglašava multikulturalizam (metaglobalna pozicija) te se zalaže za terminološku konvenciju, (ne konsenzus).

Sržni doprinos ovoj raspravi dao je svojim interven-tom N. Kujundžić koji potkrepljuje misao da treba tražiti zajedničko u svim metodikama, ali i da moramo graditi novu **komunikacijsku metodiku** koja bi obuhvaćala ove elemente:

I. **geneza** ili povijesni razvoj dotične metodike, dija-kronijski uvid trendova razvoja;

II. **terminologija**, glosarij, definiranje osnovnih poj-mova;

III. **struktura**:

1. **programiranje** sadržaja, imput, dolazišni sistem,

- ideali

- ciljevi

- zadaci

- operacionalizacija do nastavnih jedinica;

2. **subjekt** sa svim svojim psiho-fizičkim mogućnos-tima, s odgojnim senzibilitetom, (poštivati razvojne faze, psihološka elaboracija!);

3. **tehnologija**, komunikacija, ukupnost razmjene iskustava svih odgojnih subjekata, dijalog (ne monolog);

4. **socio-arhitektonika**, prostor u kojem se odgoj odigrava, škola, Crkva, obitelj...

5. **evaluacija**, (poglavlje u kojem je katehetska me-todika otišla ispred naših svjetovnih metodika), mjerenje, vrednovanje postignutih rezultata;

IV. **dinamika** ili tijek metodike, metodika postaje ars, umjetnost, nije više "metodika", formula, algoritam, već život;

V. **istraživanje**, znanstveno metodološko elabori-ranje vlastitog korpusa, "stvaranje" kao vrhunac znan-stvenog rada.

Tako ja vidim ono zajedničko u našem poslu! (Zajed-nički prijedlog da se ova shema pismeno svima dostavi.)

J. Marinković izražava mišljenje da je metodika sva-kog predmeta toliko specifična da je ono zajedničko periferno. Ako se vratimo vjeronauku, moram reći da vjeronaučna metodika ovisi od toga što shvaćamo pod vjerom, a to u mnogo čemu nije jasno. Vjera je - kako je rečeno u predavanju - dar Boga, kako se onda može odgajati? Vjera je uvijek jedna neizvjesnost, a kad nije neizvjesnost prestaje biti vjerom. Ona je zapravo uvijek jedan raspon između sumnje u smisao i želje za smis-lom. Možemo reći, s Kierkegaardom, da je vjera kao štrik o kojem čovjek visi, umjesto da ga upotrijebi da se za nj objesi (ako se nekom ne dopada ova usporedba to ide na njegova leđa). Vjera je, dakle, uvijek jedna neiz-vjesnost i kao takva činjenica čovjekove egzistencije a samim tim najljudskija činjenica njegove egzistencije. Ovo sve govorim da bih podupro mišljenje da ono što je

zajedničko metodikama nije bitno, jer svaka metodika polazi od svog specifičnog sadržaja.

N. Kujundžić replicira da je takav pristup aristotelovski, tomistički. Odgoj je proces, komunikacija, meliorizacija, a to nije moguće ako ne postoji mogućnost promjene, preobrazbe. No to je čovjeku dano u klici koju treba razvijati. A to je moguće, ali moraju postojati uvjeti za to. Ako ne postoji nešto zajedničko onda mi nemamo uopće mogućnosti komuniciranja.

U svijetu se sve više afirmira - kaže N. Pastuović jedan multikulturalni koncept i u tom svjetlu postoji utakmica svjetonazora među kojima vjerski svjetonazor ravnopravno konkurira kao valjana alternativa. Ovaj svjetonazor je stvarno dominantan i u najrazvijenijim zemljama, to je činjenica. Barem 80% populacije u SAD, da ne govorimo u drugim zemljama, opredjeljuje se za religiozni svjetonazor. Čovjek ima urođenu potrebu da vjeruje, i oni koji ne vjeruju su zapravo prikraćeni. Nikakva sustavna socijalizacija, koja je išla u drugome smjeru, nije mogla iskorijeniti tu potrebu, nego ju je zapravo jačala. Religioznost među ljudima se razlikuje, ali trajno ostaje. Demokratizacijom društva omogućuje se sada legalni rad i pomoć ljudima koji u sebi osjećaju tu potrebu. To je jedan od najneophodnijih društvenih servisa, humanih službi, kao što je na primjer zdravstvo.

Htio bih nešto reći o jednoj dimenziji koja nije bila istaknuta, iako je bila prisutna u predavanju, a to je znanstvena utemeljenost vjeronaučnog odgoja ili kateheze. Ja vidim ovdje jednu ambiciju da se uz pomoć znanosti unaprijedi efikasnost, koliko se može. Jasno i znanost ima svoje granice, nije ona svemoćna. Ovdje postoje dva fundusa znanja koji mogu pomoći, psihološki i pedagoški. Vi ih već koristite. Ovaj institut ima korpus rada i svoje područje, ne ulazeći u vrednosna opredjeljenja, i on ima svoju perspektivu.

J. Baričević se ponovno vraća na pitanje terminologije, te zajedničkih elemenata u raznim metodikama. Zalaže se za takvu pedagogiju koja stvara povoljne

uvjete odgoja izbjegavajući svako manipuliranje. Temeljni komunikacijski pristup jest nešto zajedničko i najposebnije.

N. Pastuović primjećuje da ne treba vršiti nasilje ni na "zajedničkom" ni na "posebnom".

V. Poljak naglašava važnost ispravnog pristupa i ulogu znanja u metodici, jer "gdje je znanje ograničeno, ljudske gluposti su neograničene" (B. Shaw). Metodika je, prema njemu, most između teorije i prakse. Iako se s određenim negodovanjem prisjeća svoga vjeronauka, bio je jedan od potpisnika pri Ministarstvu za znanost, tehnologiju i informatiku da se Katehetski salezijanski centar registrira kao znanstvenoistraživačka institucija. Radoznao sam - kaže - za domete vaše vjerske metodike. Nema međutim povoljno mišljenje o "svjetovnim" metodikama.

Markovac se zalaže za poštivanje dometa znanosti, a tu je katehetska metodika bila u najnepovoljnijoj poziciji u odnosu na javnost. O toj se metodici malo zna. Sada, međutim, mogućnosti dopuštaju da se izađe van iz 45-godišnje karantene.

M. Pranjić navodi neke inicijative koje već postoje u KSC, istina uglavnom unutar crkvenih krugova, ali s perspektivom da i šire prodru. Kujundžić predlaže naslov "metodika vjerskog odgoja". A. Vukasović izražava radost zbog ovog susreta i žaljenje zbog duge "razdvojenosti". Zato stavlja naglasak na zajedničko. Iako vjerski odgoj i obrazovanje nije identičan s moralnim i općim ipak se ne isključuju nego podudaraju.

Na kraju su izneseni neki praktični prijedlozi o suradnji i izdavačkim inicijativama. Naglašeno je da treba poštivati prioritete, te imati jasne kriterije. Ovaj rad, i ustanova koja stoji iza njega, obećavaju obilne plodove.

Isti dan su Hrvatski radio i televizija zabilježili ovaj susret, a ravnatelj KSC-a dao je tom prigodom kraći interview.

IVAN MARJANOVIĆ